

Veckans växt v. 4 2009

Svarthavre (*Avena sativa* L.)

Svarthavre är en form av havre där skalfärgen är svart. Andra havreformer har gul eller vit skalfärg, i några fall även grå. En mellansvensk typ av svarthavre har främst odlats i östra delarna av Syd- och Mellansverige, framför allt i trakterna kring Mälardalen, och denna var mycket väl anpassad till de ofta torra försomrarna. I norra Sverige odlades svarthavresorter av en extremt tidig, nordskandinavisk typ.

Innan växtförädlingen kom igång odlades i MellanSverige lantsorter av svarthavre såsom Roslags- och Skärgårdshavre, Sörmlands risphavre, Visingsöhavre och Ölandshavre, och i norr lantsorter såsom Gefle svarta spetshavre och småkorniga svarthavre. Den svenska växtförädlingen påbörjades i slutet av 1800-talet och de första korsningsförädlade sorterna släpptes under de allra första åren på 1900-talet, exempelvis sorterna Klock I och II samt Stormogul och Fyris. Dessa sorter hade högre kärnavkastning och kvalitet än lantsorterna. Ett exempel på vidare förädling är korsningarbetena mellan Klock II och Stormogul, där man önskade få fram en sort som förenade den tidiga mognaden hos Klock II med Stormoguls högre kärnavkastning. Fyra sorter fick man ur detta arbete: Klock III, Engelbrekthavre I och II, samt Stormogul II. Störst utbredning fick Stormogul II som marknadsfördes 1932, och som förenade hög avkastning med hög stråstyrka.

På fotot ser ni en av NordGens bevarade sorter av svarthavre. Det är en accession som donerats från Canada, som i sin tur fått den från USA. I USA registrerades sorten som Hormagulhavre II, marknadsförd av Svenska Utsädesföreningen 1932 och med Klock II och Stormogul I som föräldrar. Dessa data stämmer exakt överens med dem för Stormogul II! Kan detta vara ett exempel på den

namnförbistring som kan ske när sorter vandrar från hand till hand och till länder med annat språk?
Om Hormagulhavre II är liktydig med Stormogul II återstår för NordGen att undersöka.

Havre kom till Sverige betydligt senare än korn och råg, men har ändå under en period varit vårt vanligast odlade sädesslag. Havre omnämns i skrifter på 1600-talet och blev allmänt utbrett under 1700-talet. Höjdpunkten i svensk odling nåddes under 1800-talet, då havre stod för 50 % av all odlad spannmål. Idag odlas havre främst till foder och till gryn- och must-tillverkning, men har även rönt intresse för värmeproduktion. Havre är hälsomat och innehåller bland annat antioxidativa fenoler. Havremust kan förresten med fördel rekommenderas, välling gjord på havremust kan knappast mäta sig med någon annan!

Text: Lena Ansebo, NordGen.

Bild: Svein Solberg, NordGen

Källor:

Sveriges Utsädesförening 1886-1936 – en minnesskrift. 1936.

Svensk växtförädling – Del I. Åkerbruksväxterna. 1951. Natur och Kultur.

Virutella Floran. <http://linnaeus.nrm.se/flora/mono/poa/avena/avensat.html>

Föreningen Allkorn. <http://www.allkorn.se/allkorn.aspx?sida=havre>

Antioxidanter i havre: Halten avenantramider kan påverkas både före och efter skörd. Lena Dimberg.

SLU Fakta Jordbruk 1/2004.